

Suriyeli Mültecilerin Yoğun Yaşadığı Bölgelerdeki Yerel Halkın Suriyeli Mültecilere İlişkin Görüşleri: Altındağ Örneği

Pınar Kemik¹ – Mazlum Gözübüyük² – Melih Sever³

Öz:Bu araştırmanın amacı Türkiye'deki yerel halkın Suriyeli mültecilere ilişkin ön yargıların ve yanlış bilgilerin değiştirilmesine yönelik bir uygulamalı araştırma ortaya koymaktır. Bu doğrultuda, Ankara'nın Altındağ bölgesinde yaşayan ve Sosyal Hizmet Merkezini aktif olarak kullanan 6 Türk kadın müracaatçı ve Suriyeli 2 kadın müracaatçı ile odak grup görüşmeleri planlanmıştır. Toplamda iki odak grup görüşmesi ve bir bilgilendirme toplantısı yapılmıştır. İlk odak grup görüşmesinde, Türkiyeli katılımcıların Suriyeli mülteciler hakkındaki görüşlerini anlamak amaçlanmıştır. Bilgilendirme oturumunda ise Türk katılımcılara mülteci hakları ve yasal düzenlemeler hakkında sağlıklı ve resmi bilgilendirme yapmak amaçlanmıştır. İkinci odak grup görüşmesinde, Türk katılımcılar ile Suriyeli katılımcıların tercüman ve uzmanların eşliğinde mültecilik ve uyum süreci ile ilgili karşılıklı görüşlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmadan elde edilen bulgulardan Türk katılımcıların Suriyeli mülteciler ile ilgili birçok farklı, yanlış ve abartılı görüşleri olduğu, yasal düzenlemeler ve verilen haklar ile ilgili sağlıklı bilgilerinin olmadığı anlaşılmıştır. Suriyeli katılımcılar ise dil ve güvenlik sorunu nedeniyle Türk toplumuna uyum sağlamakta zorlandıklarını belirtmiştir. Türk katılımcılar, bilgilendirme oturumu ve Suriyeli katılımcılar ile görüşmelerinin ardından görüşlerinin değiştiğini ve farkındalıklarının arttığını bildirmiştir. Benzer çalışmaların daha geniş popülasyonla ve farklı kurumlarda tekrarlanması tavsiye edilmektedir.

¹ pnrkmk@gmail.com, ORCID No: <https://orcid.org/0000-0001-7436-3638>,

² mazlum5868@gmail.com, ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-6269-6221>

³, Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Sosyal Hizmet Bölümü, melihsever@sdu.edu.tr, ORCID No: <https://orcid.org/0000-0001-5818-5114>.

Anahtar Kelimeler: Suriye, göç, uyum, mülteci, sosyal hizmet merkezi, odak grup

Opinions of the Local People Living in the Refugee Populated Areas about the Syrian Refugees: Altındağ Case

Abstract: The aim of this study is to conduct an applied research aimed to change existing prejudices and misinformation of Turkish local people about Syrian refugees. In this context, focus group interviews were planned with 6 Turkish female participants and 2 female Syrian participants who live in the Altındağ district of Ankara and actively use the Social Work Center. Two focus groups and one briefing session were conducted in total. In the first focus group, it was aimed to understand the Turkish participants' views on the Syrian refugees. The following briefing session was conducted to provide Turkish participants with formal information on refugee rights and legal regulations. In the second focus group, it was aimed to evaluate the opinions of Turkish participants and Syrian participants about immigration and integration process in the company of interpreters and social workers.

According to findings, the Turkish participants had many different, false and exaggerated views about Syrian refugees and their legal rights. Syrian participants stated that they had difficulty adapting to Turkish society due to language and security problems. Turkish participants reported that their views changed and that their awareness increased after the briefing session and meeting with Syrian participants. It is recommended that similar studies be replicated with a wider population in different settings.

Keywords: Syria, migration, integration, immigrant, social work center, focus group

1. Giriş

18 Aralık 2010 tarihinde Tunus'ta başlayan Arap Baharı'nın Afrika ve Ortadoğu'nun büyük bir kısmına yayılması beraberinde birçok farklı ülkede ayaklanmalara, protestolara neden olmuştur. Suriye'de de rejime karşı çıkan eylemcilerin silahlanarak yönetime karşı koyması ile birlikte, Suriye'de bir iç savaş başlamıştır. Suriyeli mülteci⁴ sorunu ise savaşın getirdiği yıkım ve vahşetten kaçan insanların Suriye'ye komşu ülkeler olan Lübnan, Irak ve Türkiye'ye sığınmaları ile baş göstermiştir. Türkiye'de 2018 yılı itibarıyla yaklaşık 3.6 milyon göçmen bulunmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2018).⁵ Bu iç savaş sonucunda Suriyeli mülteciler Türkiye başta olmak üzere Ürdün, Irak, Lübnan ve Mısır'a sığınma talebinde bulunmuştur.

Dünya'da her 122 kişiden birinin mülteci statüsünde olduğu bilinmektedir. 2016 yılının Nisan ayından sonra 4.8 milyon Suriyelinin ülkelerini terk ettiği ve yaklaşık 8 milyon kadarının da ülke içerisinde yerlerinin değiştiği bilinmektedir. Suriye'de yaşanan savaş nedeniyle, Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye ilk göç hareketi 29 Nisan 2011 tarihinde gerçekleşmiştir. 2011 yılında ülkemize 9.500 Suriyeli mülteci girerken, bu sayı her yıl artarak 2018 yılında 3.6 milyon civarını bulmuştur (UNHCR, 2018). Suriyeli mültecilerin Türkiye nüfusunun %4'üne ulaştığı görülmektedir. Suriyeli mültecilerin yaklaşık %8'i mülteci kamplarında, %92'si başta sınırda bulunan iller olmak üzere merkez illerde yaşamlarını idame ettirmektedirler (Erdoğan, 2017). Yıldız'ın (2013) yaptığı araştırmaya göre kampta yaşayan Suriyelilerin %35'i uygun koşullar sağlanırsa Türkiye'de kalmayı tercih ederken yüzde 34'ü Türkiye'de temelli kalmayı tercih etmediğini belirtmiştir. Yine büyük çoğunluk Türkiye'nin mültecilere ve Suriyelilere karşı tutumundan memnun olduğunu dile getirmiştir.

Öte yandan Türkiyeli yerel halkın mültecilere karşı tutumunun farklılaştığını görmek mümkündür. Suriyelilerin medyadaki yansımalarını (Göker ve Kesgin, 2015) ve haber sitelerinin yorumlarını inceleyen Ünal (2014); Suriyelilere güven duyulmadığını, ırksal ayrımcılık ve ekonomik endişelerin olması nedeniyle Suriyelilere karşı tutumların oldukça olumsuz olduğunu belirtmektedir. Bu anlamda çalışma, tutumların oluşmasında yapılan haberlerin etkisini göstermesi bakımından oldukça çarpıcıdır. Ayrıca Türkiye'de kalan Suriyelilerin sosyal dışlanma deneyimi yaşama ihtimalleri yüksek görülmektedir (Baban, Ilcan ve Rygien, 2016: İçduygu ve Şimşek, 2016: Yıldız ve Uzgören, 2016). Knappert vd. (2018)'nin yaptığı çalışmada, iş yaşamında mültecilerin dışlandığı, istismara ve hak ihlallerine uğradığı, kadınların zor şartlarda çalıştırıldığı belirtilmiştir. Benzer şekilde, Gürsoy ve Ertaşoğlu'nun (2019) çalışması, kadınların erkeklere göre Türk

⁴ Mülteci ifadesi yerine geçici koruma altında bulunan Suriye'liler, Sığınmacılar ve Suriye'li göçmenler olarak da birçok kaynaktan adı geçen Suriye vatandaşlarının bu makalede mülteci ifadesi ile verilmesi tercih edilmiştir. Resmi kaynaklara göre doğru kullanımı olan geçici koruma altında bulunan Suriye'liler ifadesi ise henüz yaygınlık kazanmadığı ve genel kabul görmediği için tercih edilmemiştir.

⁵ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2018). İstatistikler Geçici Koruma, 08.03.2018 itibarıyla, Erişim tarihi 19.03.2018. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik.

toplumuna uyumda daha çok zorlandıklarını, erkeklerin daha avantajlı olduğunu göstermektedir. Chatty (2017), üç farklı ülkede Suriyelilere ilişkin yerel halkın tutumunu ele aldığı çalışmasında, Türkiye’de halkın Suriyelilere hangi hakların verildiğini daha şeffaf şekilde öğrenmek istediğini belirtmiştir. Yapılan birçok çalışma Türkiye halkının Suriyelilere ilişkin olumlu olduğu kadar (Çiftçi, 2018), olumsuz tutumlarının da olabileceğini göstermektedir. Öncelikle ekonomik kaygıların bunda önemli rol oynadığı (Çakıcı vd. 2018: Gülyaşar, 2017), toplumsal uyumun bozulduğu düşüncesinin başka bir etken olduğu (Paksoy ve Şentöregil, 2018: Saçan, vd. 2017) ve Suriyelilere verilen hakların Türk halkında huzursuzluk oluşturduğu (Karataş, 2015; Topkaya ve Akdağ, 2016) görülmektedir.

Suriye iç savaşı sürecinin nasıl devam edeceğinin bilinmemesi ve savaş bitse dahi Suriyelilerin bir kısmının Türkiye’de yaşamına devam etmek istemesi, uzun dönemli politikaların da bir yandan üretilmesi gerektiğini göstermektedir. Türkiye’nin daha önce karşılaşmadığı boyutta olan bu göçmen dalgasının sonucu olarak savaştan kaçarak ülkemize sığınan Suriyelilerin kent yaşamına uyum çalışmalarının hızla yapılması önemlidir. Muhtemel sorunların önüne geçmek için hem yerel unsurların hem de kentli göçmenlerin farkındalık çalışmaları ile bilinçlendirilmesi ve uyum sağlama eğitim ve uygulamalarının hayata geçirilmesi gerekli görünmektedir (Sönmez ve Adıgüzel, 2017). Ancak Suriye krizinin geleceğinin belirsizliği, çok boyutlu düzenlemelerin ve politikaların oluşturulması gerekliliği, nüfusun değişken ve mobilize olması gibi sebeplerden dolayı uzun vadeli düzenlemelerin yapılmadığı veya yapılamadığı göze çarpmaktadır (Akgül, Kaptı ve Demir, 2015).

Bu çalışmada, Ankara’nın Altındağ bölgesindeki müracaatçılarla (sosyal hizmet merkezlerinden hizmet alan kişiler) yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler ve değerlendirmeler sonucunda yerel müracaatçıların;

- Komşuları olan Suriyeli mültecilerle iletişimlerinin yok denecek kadar az olması,
- Suriyeli mültecilere karşı ön yargıların ve kaygıların olması,
- Medyanın mülteciler hakkındaki tutumları sonucunda yerli halkın Suriyeli mültecilere karşı olan nefret söylemleri,
- Mültecilerin Türkiye’ye kabul edilmesiyle kendi haklarının ihlâl edildiği düşüncesi,
- Can ve mal güvenlikleri konusunda endişe duymaları,
- Türk katılımcıların Suriyelilere pozitif ayrımcılık yapıldığına ilişkin görüşleri araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Bu araştırmada Altındağ bölgesinde yaşayan yerel halkın, Suriyeli mültecilere karşı tutumlarını tespit etmek ve yasal düzenlemeler ve

yardımlar hakkında sağlıklı bilgilendirme yapmak ve Suriyeli misafirler ile etkileşim imkânı sağlamak amaçlanmaktadır.

Bu amaçla cevaplanmaya çalışılacak sorular şunlardır:

- Altındağ bölgesindeki Türkiye vatandaşlarının Suriyeli mültecilere verilen haklar ve yardımlar ile mülteci kavramı hakkındaki düşünceleri nelerdir?

- Savaş nedeniyle Suriye'den Altındağ bölgesine göç etmek zorunda kalan Suriyeli mülteciler hakkında Altındağ bölgesinde yaşayan bireylerin düşünceleri ve kaygıları nelerdir?

Türkiye'ye gelen birçok mülteci çadır kentlerde kalmayı reddederek sınır kentleri başta olmak üzere İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlerde hayatlarını idame ettirmeye çalışmaktadır. Bu durum, Suriyeli mülteciler ve yerel halk arasında yanlış anlaşılmalara, sosyal uyum problemlerine ve huzursuzluklara yol açmaktadır. Ankara ilinin Altındağ bölgesinde yapılan bu araştırma ile, Altındağ bölgesindeki yerel halkın, Suriyeli mülteciler hakkındaki düşüncelerinin, algı ve kaygılarının öğrenilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, yapılan ön çalışmalar sonucunda elde edilen bilgiler ışığında var olan ön yargıların kırılabileceği ve mültecilik ile insan hakları konusunda yerel halkın bilinçlendirilebileceği düşünülmektedir. Diğer bir taraftan büyük şehirde yaşayan ve iç savaştan kaçarak ülkemize sığınan Suriyeli mültecilerin yaşadıkları süreç ve biyo-psiko-sosyal problemleri hakkında bilgi sahibi olunabileceği ve bu çalışmanın Altındağ Sosyal Hizmet Merkezinde (SHM) mültecilerle ilgili çalışmalarda diğer çalışmalara kaynak olabileceği düşünülmektedir. Çalışma sırasında gösterilen kısa film ve fotoğraflarla ve bölgede yaşayan ve çalışmaya katılmaya gönüllü Suriyeli kadınlarla Altındağ bölgesindeki Türkiye vatandaşlarının Suriyeli mültecilere karşı farkındalıklarının artırılması çalışması yapılmıştır. Ayrıca çalışma grubunun, Altındağ Sosyal Hizmet Merkezi'nden almış olduğu desteğin hem Suriyeli hem de Türkiye vatandaşı müracaatçılara mevzuatsal olarak açıklaması yapılarak desteklerin daha verimli değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

2. Yöntem

Bu uygulamalı araştırmada mülteci nüfusun yoğun olarak yaşadığı bölgede sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ve sosyal hizmet merkezlerinden yardım alan katılımcıların Suriyeli mülteciler hakkındaki görüşleri değerlendirilmiştir.

Araştırmada Altındağ bölgesinde yaşayan ve Sosyal Hizmet Merkezinden hizmet alan kadınlar arasından bir örneklem seçilerek (Ankara'nın Altındağ bölgesinde yaşayan evli, çocuk sahibi 6 Türk kadın) Altındağ bölgesindeki mülteciler hakkındaki görüşleri değerlendirilmiştir. Ayrıca Suriye'den Türkiye'ye göç eden 2 Suriye vatandaşı (evli, çocuk sahibi kadın) ile çalışmaya katılmaya gönüllü olan Türkiye vatandaşı kadınların karşılıklı etkileşime girmesi, tercüman

aracılığıyla görüş alışverişi yapmaları, bu sayede ilk elden birbirlerine görüşlerini iletme imkânı verilmiştir.

Araştırmaya katılan kişilerin seçimi gönüllülük esasına dayalı olduğu için Suriyeli katılımcı bulmakta oldukça zorlanılmış, Suriyeli katılımcılar, görüşlerini iletmede çekinceli davranmışlardır. Aynı şekilde Sosyal Hizmet Merkezi'nden hizmet alan Türkiyeli müracaatçıların çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Bu sebepten sadece kadınların çalışmaya katılımı gerçekleşmiştir. Altındağ bölgesinde Sosyal Hizmet Merkezi'nde hizmet alan müracaatçıların çalışmaya katılımının sağlanması için yaklaşık 20 kadın müracaatçı ile görüşülmüş ancak sadece 6'sı görüşmeye katılmayı kabul etmiştir. Diğer katılımcılar çocuklarının bakımı, evin ihtiyaçları ve zaman olmadığı gerekçesiyle çalışmaya katılmamıştır. Altındağ ilçesinde sosyo-ekonomik düzeyin düşük olması ve çok sayıda Suriyeli'nin ikamet etmesi bu araştırmayı anlamlı kılmaktadır. Ancak katılımcıların sayısı ve çeşitliliği araştırmanın sınırlılıklarından birisidir. Katılımcıların bilgileri ekteki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcı Bilgileri

Türkiye Vatandaşı Katılımcılar*	Suriye Vatandaşı Katılımcılar*
1) E.K.	1) Shahira
2) H.M.	2) Beyen
3) G.R.	
4) M.A.	
5) F. U.	
6) G.B.	

*Katılımcıların isimleri anonimleştirilmiştir. Tüm katılımcılar 30-50 yaş arasında, çocuk sahibi, Altındağ SHM'den hizmet alan müracaatçılar arasından seçilmiştir. Araştırma için gerekli izin, Altındağ SHM'den alınmıştır. Araştırmada gerçekleştirilen bilgilendirme sunumu için Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD) Al-Farah Çocuk ve Aile Destek Merkezi'ne teşekkür ederiz.

Bu araştırmanın sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için en uygun model olan "Odak Grup Görüşmesi" seçilmiştir. Odak grup görüşmeleri, küçük gruplar ile yapılan ve katılımcıların belirli ve sınırlı bir konu hakkında görüşlerinin tespit edilmesi ve tartışılması amacı ile yapılan nitel çalışmalardır (Çokluk, Yılmaz ve Oğuz, 2011). Odak grup görüşmesinin seçilmesinin sebebi katılımcıların birlikte inşa ettikleri söylemlerin incelenmesi, etkileşim halinde oldukları süre boyunca

gerekli bilgilendirmenin yapılması ve Suriyeli katılımcılarla iletişim imkânının sağlanmasıdır.

Gerçekleştirilen ilk odak grup görüşmesi, Türk katılımcıların mülteciler ve sahip oldukları haklar ile ilgili görüşlerinin değerlendirilmesini amaçlamıştır. Ardından farkındalık artırıcı bilgilendirme oturumu yapılmıştır. Bu oturumda, Suriyelilere yönelik yasal düzenlemeler ve sağlanan haklar ile ilgili resmi bilgiler verilmiştir. Ayrıca bu oturumda Suriye'nin savaş öncesi ve sonrası durumunu gösteren görsel bir sunum yapılmıştır. Ardından yapılan son odak grup görüşmesinde müdahalenin Türkiyeli katılımcıların Suriyeli mültecilere ilişkin görüşlerinde bir değişiklik olup oluşturmadığı, yani müdahalenin etkililiği değerlendirilmiştir.

Araştırma için Altındağ Sosyal Hizmet Merkezi'nden ve SGDD Al-Farah Çocuk ve Aile Destek Merkezinden gerekli izin alınmış ve kurumların imkânlarının kullanılmasına olanak sağlanmıştır. Odak grup görüşmeleri Mayıs-Haziran 2017 tarihinde tamamlanmıştır.

3. Bulgular ve Yorum

A. Altındağ Bölgesinde Yaşayan Türkiye Vatandaşı 6 Kadın Müracaatçı ile Gerçekleştirilen 1. Odak Grup Görüşmesi

Müracaatçılar Suriyeli Mültecilerin kendilerine göre daha fazla yardım aldıklarını, kendilerinin ekonomik anlamda Suriyeli mültecilere göre daha güç bir durumda olduklarını ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kendi vatandaşlarını daha fazla desteklemeleri gerektiğini belirtmiştir.

“Bir şey sormak istiyorum size? Hani biz ekonomik destek alıyoruz ya sizden, bu göçmenler bizden daha mı çok yardım alıyor? Bu takıntı oldu bana Iraklılar, Suriyeliler, Afganlar... Gerçekten çok yardım alındığı söyleniyor, kiraları ödeniyormuş. Biz Türk vatandaşız o zaman, neden bizim kiralarımız ödenmiyor? Kendi kendime böyle soruyorum. Biz de mağduruz, biz de muhtacız diyorum. Suriyelileri görüyorum çok güzel giyiniyorlar, geziyorlar, hoşlar. Böyle bazen düşünüp bakıyorum. İşte diyorum, bunların kirası ödeniyor, çalışmıyorlar, bizden iyi giyiniyorlar ve geçiniyorlar. Ama neden diyorum kendi kendime bunu soracağım dedim. Böyle bir yere katılacağım dedim. Özellikle kendi kendime soracağım dedim. Neden bu Suriyeli ve Iraklı göçmenler neden bizden farklılar, bu benim ilgimi çekiyor. O zaman bizim de kiramız ödensin. Bu toplum arasında, bu bölgede çok konuşulan bir sorun bu. Benim eşim cezaevinde. O zaman benim de kiram ödensin. (E.K.)”

Müracaatçılar, Suriyeli mülteciler hakkında gerek medyanın yanlış yönlendirmesi gerekse halk arasındaki söylentiler sonucunda Suriyeli mültecilere karşı tepki göstermekte ve yardımları haksız elde ettiklerini, Suriyeli mültecilerin

Türkiye vatandaşlarının haklarını gasp ettiklerini ve mülteci olmanın dezavantaj değil avantaj olduğunu düşünmektedir.

“- Ben de çocuk başına ücret ödendiğini duydum ve markete gidiyorlar. Biz sadece ihtiyacımız olan kadarını alıyoruz, mülteciler ise çikolatası, şunu, bunu her şeyi alıyorlar. (E.K.)

- Çocuklarının üniversitelerde bedava okuduğunu, sınavsız girdiğini duydum. Kaymakamlıktan her ay 500 TL aldıklarını duydum. (H.M.)

- (Market ismi) kartları var. Her ay 900 TL yükleniyor. Açtıkları dükkânlardan vergi alınmıyor diye duydum. (M.A.)

- Bir de genellikle zenginler gelip onlara bayağı bir yardım ediyorlar. Geliyorlar mesela, arabanın arkasını dolduruyorlar. Hep böyle özel yiyecekler, giyecekler her şeyi veriyorlar. Sıfır kıyafetler, koli koli yiyecekler getiriyorlar. Ramazan'da bir sürü et veriyorlar. (G.R.)

- Kurban Bayramı'nda koyun kesip dağıttılar. Biz öyle kaldık. Kimse bize bir şey dağıtmadı. Suriyeli ve Afgan komşularımız var. Bana sürekli fındık, fıstık uzatıyor. Ben de kendi kendime soruyorum, nereden geliyor bu bolluk diye. (G.B)

- Bir de aldığı yardımları sattıklarını gördüm. Gelen yardımları, halıları benim mahalleimde satıyorlar. Gittiği yerlerde sırada beklemiyorlar. Mesela biz her şekilde inceleniyoruz, onlar hiçbir şekilde incelenmiyor ve aylık 1.5 milyar aldıklarını biliyorum. Aldıkları her şeyi çöpe attıklarını da görüyorum. Gerçekten ben çok üzülüyorum. Bizim ülkemizde bu kadar aç insan varken bunların böyle yapması... (F.U.)

- Peki bu muhtaçlara gelen yardımların onlara verilmesi nasıl? Ben muhtarlıktaydım geçen gün. Bir şey için gitmiştim. Suriyeliler geldi. Bayanlar siz evinize gidin arabayla gıdalarımız geldi, kapınızda şu an dediler. O anda ben çok sinirlendim. Özel evlerine kadar giden gıdalar nereden geliyor? Bunu da bilmiyorum. (E.K)”

Türk müracaatçılar Suriyeli mültecilerin çadır kentlerde kalmayarak büyük şehirlerde yaşamaya başlamasından ve sosyal hayatın her alanında olmasından şikâyetçi görünmektedir. Ayrıca sosyal haklar noktasında kendilerine haksızlık yapıldığını düşünmektedir.

“- Bir gün hastaneye gidiyordum. Bir tane Suriyeli otobüste arka tarafta oturuyordu. Kadın inerken sadece şoföre 5 kuruş verdi. Adam şöyle yüzüne baktı, “keşke vermeseydin daha iyiydi” dedi. Artık gerçekten bıktık yani. (G.R)

- Biz onlara acıyoruz da onlar bize onlara acıdığımız kadar acımiyorlar. Biz de insanız, onlar da insan sonuçta. (F.U.)

- Kömür yardımı da bitti, artık gıdaya geçtiler, onda da şöyle bir fark var mesela. Ramazan ayında gıda alıyoruz. Biz Ramazan ayının içinde alsak, onlar bizden bir ay önce alıyorlar bu yardımı ve hiçbir ayırım yok aramızda. Onlar da yardım alıyorlar kaymakamlıktan, biz de aynı şekilde alıyoruz. (E.K.)

- Aslında durumu olmayanlar zaten alsın. Yani şunu diyemeyiz: Hani diyorlar ya komşun açken kendisi tok yatan bizden değildir. Onların bazılarını gördükçe şunu diyoruz: Halimize bin şükür, ama vatandaş olarak ayrı bir yardım varsa ona biz de başvurmak istiyoruz. Onlar niye alıyor değil derdimiz. Aslında mutlaka onlar da yararlansın. Çünkü çeşitli çeşitli insanlar var, çeşitli çeşitli dertleri var, yaralananları var. Görüyoruz bizim binada da var, kötü durumlar gerçekten, içimiz parçalanıyor. Onlar da istemezdi ki buraya gelsinler, göçebe gibi yaşasınlar. Hani demek istediğimiz, başka türlü yardımlar devlet tarafından yapılıyorsa biz de yararlanalım. (G.R)”

Suriyeli mültecilerin zorunlu göç ve ardından yaşanan uyum sorunları mültecilerin suça itilmesinin daha kolay olduğu imajını ortaya çıkarmış gözükmektedir. Türkiye vatandaşı müracaatçılar Suriyeli mültecilerin suça daha çok karıştığını, çocukları kullandığını ve Türkiye’de bunu önleyen bir yasal yaptırımın olmadığını ve kolluk kuvvetlerinin konuyla yeterince ilgilenmediğini düşünmektedir. Türkiye vatandaşı müracaatçılar, Suriyeli mültecilerle ilgili tanık oldukları çeşitli olumsuz olayları tüm Suriyeli bireylere atfetmekte, onları potansiyel suçlu olarak görmekte ve bu nedenle onlara karşı iletişime kapalı bir tutum sergilemektedirler.

“-Bu Suriyeliler, çocukları dilendiriyorlar. Peki, o ne olacak? Benim oturduğum yerde ... diye [bir yer] var belki bilirsiniz, orada ışıklarda geçen seneden beri bir aile var. Sürekli oraya geliyorlar. Adamın hem karısı hem de çocukları, arabaların içinde dileniyorlar. Ben önce üzüldüm, sonra benim orada oturan abimgil falan var, onlar dediler ki: “Bu adam onları dilendiriyor, onların aldığı parayla da kendisine eroin alıyor”. Kaç defa polisi aradım. Gelip en azından çocukları alıp götürsünler diye. Ama maalesef kimse gelip gitmiyor. (E.K) “

B. Altındağ Bölgesinde Yaşayan Müracaatçılar ile Gerçekleştirilen Bilgilendirme Oturumu

Bu oturumda katılımcıların Suriyeli mültecilere karşı doğru bir farkındalık geliştirmesi ve mültecilerin sorunları, endişeleri, kaygı ve korkuları hakkında bilgi sahibi olmaları amaçlanmıştır. Ayrıca yasal yönetmelikler ve uygulamalar aktararak Suriyeli mültecilere yapılan yardımlar ve sağlanan imkânlar hakkında doğru bilgilendirmeler sosyal hizmet uzmanı katılımcılar ve SGDD Al-Farah Çocuk ve Aile Destek Merkezi yetkilileri tarafından gerçekleştirilmiştir.

Buna göre Suriyeli mültecilere yapılan yardımların diğer tüm yabancı mültecilere yapılan yardımlar gibi yapıldığı, bu yardımların SYDV, AFAD, Kızılay tarafından gerçekleştirildiği, ayrıca sivil toplum kuruluşlarının ve farklı vakıf ve derneklerin mültecilere yardımlarda bulunabildiği, sınırsız üniversite imkânları olmadığı, yabancı uyruklu öğrenciler için belirlenen şartlar içerisinde üniversite okuyabildikleri açıklanmıştır (Yanık, 2017). Suriyeli mültecilerin sağlık hizmetlerinin AFAD tarafından karşılandığını ancak Geçici Koruma Yönetmeliğinin ilgili maddelerinde belirtildiği gibi tüp bebek gibi tedavilerin ücretsiz olmadığı belirtilmiştir (Ünal ve Taylan, 2017).

Bilgilendirmenin ardından farkındalık geliştirilmesi amacıyla Suriye vatandaşı mültecilerin yaşadıkları süreç hakkında bir görsel sunum yapılmıştır. Suriye'nin mimari eserlerinin, doğal güzelliklerinin ve en sevilen mekânlarının savaştan öncesi ve sonrasının resimlerle anlatıldığı sunumdan sonra, Türkiye vatandaşı müracaatçılara konu hakkında duygu ve düşünceleri sorulmuştur.

“- Çok yazık ya... İnsan böyle resimleri gördükçe insanın içi parçalanıyor. Ne olacak bu çocukların hali böyle! Bu fotoğraflarda zalimliği, acıyı, vicdansızlığı, kederi gördük ne göreceğiz başka. Çocukların bir suçu yok. (G.R.)

- Ben sizden bir şey istiyorum; hani çocukların eline selpak verip sattıyorlar ya, Samsun yolunu bilir misiniz? Onlara bir çare bulun. Çok yazık o çocuklara. Yazık günah ya! Ayaklarında ayakkabıları yok, üzerlerinde elbiseleri yok. Selpak sattıyorlar çocuklara, bir şeyler yapın. (F.U.)

- Ben, şu an bu toplantının amacını daha iyi anlıyorum. Hep birlikte bu çocuklar için neler yapabiliriz gibi, en önemlisi de bu zaten. Ama selpak satmayı sadece Suriyeliler üzerinden değerlendirmeyelim. Yoksa ben de selpak sattım, zor zamanlarımda çocuklarıma bakabilmek için. (G.R.)

- Benim eşim beni bıraktığında, benim de çocuğum sattı işte. Ufak çocuğum vardı ve hiçbir şeyim yoktu, en son memurlara yakalandığım zaman hayatım değişti. Ekonomik destek sağlayacağız ama söz vereceksin, “bu çocuğu bir daha dışarı bile çıkarmayacaksın” dediklerinden beri, çocuğumun elinde kalem var benim. Ben de diyorum, bu çocukların hakkı evlerinde sıcak çorba içmeleri, arkadaşlarıyla oynamaları ve elleri kalem tutmaları, onların hakları bu... (G.R.)”

Katılımcıların Suriyeli mültecilerin yaşadığı örselenmeyi ve geldikleri şartları anlamasını kolaylaştırmak ve içinde buldukları durumla duygudaşlık yapmalarını sağlamak üzere gösterilen sunumun, Türk vatandaşı katılımcıların kendi öznel durumları ile Suriyeli mültecilerin durumlarını bağdaştırmalarına aracılık ettiği ve bu suretle onları daha iyi anladıklarını belirttikleri görülmüştür.

C. Altındağ Bölgesindeki Türkiye Vatandaşı ve Suriyeli Mülteciler ile Birlikte Gerçekleştirilen 2. Odak Grup Görüşmesinin Bulgu ve Yorumları

Araştırmanın üçüncü ve son aşamasında Altındağ Sosyal Hizmet Merkezinden sosyal ve ekonomik yardım alan mülteciler arasından seçilen 2 Suriyeli kadın müracaatçı ile görüşülerek araştırmaya ilişkin ön bilgi verilmiştir. Suriyeli mültecilere araştırmaya katılmayı isteyip istemedikleri sorulmuş, olumlu dönüt alınmıştır. Bu araştırmada Türkiyeli katılımcılar ile etkileşime geçerek onların sordukları sorulara cevap verebilecekleri, aynı şekilde kendileri de tercüman aracılığıyla Türkiyeli katılımcılara sorularını iletebilecekleri söylenmiştir. Türkiye vatandaşı kadın müracaatçıların sordukları sorular arasında cevaplamak istemediklerine cevap vermek zorunda olmadıkları iletilmiştir.

Bu etkileşimin sonucunda, Altındağ bölgesinde yaşayan Türkiye vatandaşı müracaatçılarla Suriyeli mültecilerin aynı dili konuşamamalarından kaynaklanan bir iletişim problemi yaşadıkları, Türkiye vatandaşı müracaatçıların Suriyeli mültecilerin kültürlerine yabancı oldukları ve Suriyeli mültecilerin kültürel değerlerini kabullenmekte zorlandıkları, bundan kaynaklı olarak ön yargılarının olduğu görülmüştür.

“- Suriye’de hiç açık kadın var mı? Türkiye’deki kadınlarla Suriye’deki kadınların yaşayış tarzlarını karşılaştırdığınızda neler düşünüyorsunuz? (F.U)

- Halep’te neredeyse hiç açık kadın yok ama Şam, Ankara gibi isteyen istediği şekilde giyinip sokağa çıkıyor. Türkiye’deki kadınlar Suriye’dekilere göre daha rahat. (Shahira)

- Benim Suriyeli bir komşum var, bazen yemek falan pişiriyorum, ona da götürüyorum. Ama bana kapıyı açmıyor. Neden böyle yapıyorlar anlamıyorum? İletişim kurmak istemiyorlar. Bunun sebebini merak ediyorum. Onlarda komşuluk ilişkileri yok mu? (E.K)

- Bizde de komşuluk ilişkileri var. Suriye’deyken evlerin önünde otururduk komşularımızla, sohbet ederdik, yemek yerdik. Burada da iletişim kurmak istiyorum ben. Ama dilinizi bilmediğimiz için iletişim kuramıyoruz. Bir de ben yaşamadım ama bazı arkadaşlarımın yaşadıkları kötü olaylar var. Size yardım edeceğiz diye çalışıyorlarmış kapılarını, sonra kötü şeyler yapmaya çalışıyorlarmış. Bu yüzden korkuyoruz artık. (Shahira)”

Altındağ bölgesinde yaşayan Türkiye vatandaşı müracaatçılar, Suriyeli mültecilerin mülteci olmadan önceki hayatlarını, Suriye’nin nasıl bir yer olduğunu, Suriyeli mültecilerin yaşadıkları bu savaş travması ve daha sonrasında karşılaştıkları zorlukları nasıl aşmaya çalıştıklarını çeşitli sorular sorarak anlamaya ve Suriyeli mültecilerle empati kurmaya çalışmışlardır.

“- Kaç yılında Türkiye’ye geldiniz? Neden Türkiye’yi tercih ettiniz? (F.U.)

- 1,5 yıl önce geldik. Suriye’nin komşu olduğu ülkeler arasında siyasi istikrarı olan ve açık kapı uygulayan ülke Türkiye. O yüzden Türkiye’yi tercih ediyoruz. (Beyen)

- Suriye’de yoksulluk nasıldı? Orda da Türkiye’deki gibi sosyal yardımlar var mıydı? (F.U)

- Halep çok zengin bir şehirdi yıkılmadan önce. Suriye’de eğitim, sağlık tamamen ücretsiz. Suriye’de de yoksul insanlara buradaki gibi yardım sağlanıyordu. (Shahira)

- Türkiye’ye gelen öğretmenler, doktorlar var. Onlar neden mesleklerini yapmıyorlar? (G.R.)

- Ben İngiliz Dili ve Edebiyatı öğretmeniyim ama evde oturuyorum burada. Çünkü Türkçe bilmiyorum. Suriyeli çocuklara eğitim veren okullara başvurduğum ama kontenjanlarının dolduğunu söylediler. Türkçe kursuna da gidemiyorum çünkü kocam hasta, ameliyat olması gerekiyor, onunla ilgileniyorum. Zaten doktor, eczacı, avukat, diş hekimi gibi mesleklere başka ülkede işlerini yapmaları için izin verilmiyor. (Beyen)”

Suriyeli mülteciler, bölgeye geldikten sonra ucuz iş gücünün oluşmasıyla zaten var olan işsizliğin daha da artması, kentsel dönüşüm kapsamında olan bölgede kiralık ev bulmakta zorlanmaları gibi sebeplerden dolayı Suriyeli mültecilerle bölge halkı arasında gerilimin olduğunu ve bu gerilimin giderek arttığı elde edilen bulgular arasındadır.

“- Bazı mülteciler, iş yerlerinde huzursuzluk çıkarıyorlar, Suriyeliler ucuz çalıştığı için işsizlik arttı. Ev bulamıyoruz. Geçen mahallede Suriyeli biri ile Türkler birbirine girdi, hala bir gerginlik var. (G.R.)

- Bizim de eşlerimiz, asgari ücretin altında çalışıyor ve sigortasız şekilde çalışıyorlar. Biz de şikâyetçiyiz bu durumdan. Çok çalışıyorlar, diğer işçilerden 6 saat daha fazla çalışıyorlar. (Beyen)”

Katılımcılara bu çalışmaya katılmadan önceki görüşleri ile şu andaki görüş ve tutumlarını nasıl gördükleri ve bu çalışmanın onların düşüncelerini değiştirip değiştirmediği sorulduğunda katılımcılar, çalışmanın farkındalıklarını artırdığını belirtmiştir. Sağlanan yasal bilgiler ve bilgilendirme sayesinde doğru bilgilerin onları rahatlattığını ve Suriyeli misafirlere karşı tutumlarının değiştiğini belirtmişlerdir.

“- Altındağ çok kalabalıklaştı, artık yolda yürüyemez hale geldik. Mülteci çocuklarının üniversitelere bedava, sınavsız girdiklerini biliyorduk öncesinde. Şu an o düşüncem tamamen değişti. (F.U.)

- Savaş bitince hemen gideceklerinden bahsettiler toplantıda. Bizden memnun olmadıklarından dolayı mı diye düşünüyorum. (G.R.)
- En başta düşündüklerimize bakacak olursak, bakış açımız çok değişti. Hani biz diyoruz ki, onlar için elimizden geleni yapalım. Daha ne isterler, nasıl rahat ederlerse öyle davranmak isteriz. (G.R.)
- Suriyeli mültecileri çok fazla kullananlar da var. Satarken bizlere oranla pahalı söylüyorlar. Kira verirken pahalıya veriyorlar. Tabii ki iyi davrananlar da var, muhakkak. Sonuçta hepimiz insanız. Onlarda da iyisi kötüsü var, bizde de. (E.K.)
- Hiç düşündüğümüz gibi değilmiş. Size de çok teşekkür ediyoruz, böyle bir proje yaptınız, bizleri bu projenize dâhil ettiniz, bizleri aydınlattınız, sayenizde bakış açımız çok değişti, onlara karşı. (F.U)
- İlk toplantıyı hatırlarsınız onlara şu yardımları yapıyorsunuz neden bizlere yapmıyorsunuz? Neden onlar sınavsız üniversiteye giriyor, gibi çok şey söyledik. Ama onların hepsi değişti şu an kafamızda. Devletimiz herkese aynı şekilde hizmet sunuyormuş, onu görmüş olduk. (F.U)”

Sonuç olarak gerçekleştirilen iki odak grup görüşmesi ile birlikte Suriye'nin savaş öncesi ve sonrasını görsellerle anlatan ve Türk katılımcılara mültecilere verilen haklar ve yardımlar hakkında yapılan bilgilendirici sunumun, farkındalığın artmasında ve doğru bilgilere ulaşılmasında önemli rol oynadığı anlaşılmıştır. Ayrıca Suriyeli mültecilerle yapılan etkileşimin Türkiyeli ve Suriyeli katılımcılar arasında karşılıklı anlayışı artırdığı görülmektedir.

4. Sonuç ve Öneriler

2011 yılından itibaren Türkiye'nin uyguladığı "açık kapı" politikası ile önce küçük gruplar halinde daha sonra savaşın şiddetlenmesine paralel olarak kitleler halinde Türkiye'ye giriş yapan Suriyeli mültecilerin sayısı şu an yaklaşık 3.6 milyon civarındadır (UNHCR, 2018). Uygulanan bu "açık kapı" politikası, Suriye'de Türkiye'ye giren mültecilerin kaydını tutmayı zorlaştırmaktadır. Mevcut bu durum, siyasal, toplumsal ve ekonomik boyutları olan uyum ve güvenlik sorununa dönüşmektedir.

Suriyeli mültecilerin savaş nedeniyle ülkelerinden ayrılarak dilini, kültürünü bilmedikleri bir ülkede yaşamak zorunda kalmaları; sığındıkları ülkede asgari yaşam standartlarının altında bir yaşam sürmeleri ile birlikte toplumsal dışlanmaya da maruz kalmalarına neden olmakta, bu da her türlü şiddet ve suç ortamının doğup gelişmesine yol açmaktadır.

Bulgulara göre, Türkiyeli katılımcıların Suriyeli mülteciler hakkında oldukça yoğun denebilecek derecede olumsuz bir tutuma sahip olduğu, yapılan yardımların içeriği ve niceliği hakkında yanlış bilgilere sahip olduğu görülmüştür.

Suriye'nin savaş öncesi ve sonrasına ilişkin gösterilen sunumun ve mülteci hakları ile mültecilere yapılan yardımları aktaran interaktif bilgilendirme çalışmasının Türkiyeli katılımcıların görüşlerini değiştirdiği ve tutumlarında farklılık oluşturduğu gözlenmiştir. Ayrıca, Suriyeli katılımcıların Türkiyeli katılımcılar ile etkileşime geçerek birbirlerine sorular iletmesi, birinci elden görüş alışverişi imkânı sağlaması, uyum sürecinde önemli bir rol oynama kapasitesine sahip gözükmektedir.

Bu çalışma, bu anlamda Sosyal Hizmet Merkezlerinde uyum süreci ile ilgili yapılacak çalışmalara örnek teşkil etmektedir. Gelecek çalışmalarda, iletişim organlarının Suriyeli mültecilerle ilgili sağlıklı bilgiler yaymasına dikkat çekmesi önemli görülmektedir. Suriyeli mültecilerle ilgili çalışmalar yapan kamu kuruluşları, sivil toplum örgütleri gibi kurumların Suriyelilerin içindeki farklılıkları ve çok kültürlülüğü yansıtan, Suriye savaşını, mülteci kavramını ve insan haklarını odak alan eğitici grup çalışmaları ve seminerler düzenlemesi tavsiye edilmektedir. Özellikle mültecilerin yoğun yaşadığı bölgelerde benzer çalışmaların daha geniş örneklem ile farklı merkezlerde yürütülmesinin, mültecilerin uyumuna ve yerel halkın Suriyeliler ile ilgili tutumlarının değişmesinde önemli katkıların olabileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akgül, A., Kaptı, A., ve Demir, O. Ö. (2015). Göç ve kamu politikaları: Suriye krizi üzerine bir analiz. *A Journal of Policy and Strategy*, 1(2), 1-22.
- Baban, F., Ilcan, S., & Rygiel, K. (2017). Syrian refugees in Turkey: pathways to precarity, differential inclusion, and negotiated citizenship rights. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(1), 41-57.
- Chatty, D. (2017). The Syrian humanitarian disaster: understanding perceptions and aspirations in Jordan, Lebanon and Turkey. *Global Policy*, 8, 25-32.
- Cakici, A., Yılmaz, S., & Cakici, A. C. (2018). Türk esnafın Suriyeli mülteci esnaf hakkındaki tutumu: Mersin'de bir araştırma. *PressAcademia Procedia*, 7(1), 367-371.
- Çiftçi, H. (2018). Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyeli sığınmacılara yönelik tutum, algı ve empatik eğilimlerinin analizi. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, 7(3).
- Çokluk, Ö., Yılmaz, K., ve Oğuz, E. (2011). Nitel bir görüşme yöntemi: odak grup görüşmesi. *Kuramsal Eğitimbilim*, 4(1), 95-107.
- Erdoğan, M. (2017). "Kopuş"tan "uyum"a kent mültecileri suriyeli mülteciler ve belediyelerin süreç yönetimi: İstanbul örneği. Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2018). İstatistikler Geçici Koruma, 08.03.2018 itibarıyla, Erişim tarihi 19.03.2018. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik.

- Göker, G., ve Keskin, S. (2016). Haber medyası ve mülteciler: Suriyeli mültecilerin Türk yazılı basınındaki temsili. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (41), 229-256.
- Gülyaşar, M. (2017). Suriyeliler ve vatandaşlık: Yerel halk ve Suriyeli sığınmacılar çerçevesinde bir değerlendirme. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 676-705.
- Gürsoy, E., & Ertaşoğlu, L. D. (2019). Syrian refugees' perception of barriers and bridges towards integration into Turkish society. *Language, Culture and Curriculum*, 32(2), 128-141.
- İçduygu, A., & Şimşek, D. (2016). Syrian refugees in Turkey: Towards integration policies. *Turkish Policy Quarterly*, 15(3), 59-69.
- Karataş, M. (2015). Türk yazılı basınında Suriyeli sığınmacılar ile halk arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 112-151.
- Knappert, L., Kornau, A., & Figengül, M. (2018). Refugees' exclusion at work and the intersection with gender: Insights from the Turkish-Syrian border. *Journal of Vocational Behavior*, 105, 62-82.
- Paksoy, A. F. ve Şentöregil, M. (2018). Türk basınında Suriyeli sığınmacılar: İlk beş yılın analizi (2011-2015). *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 11(1), 237-256.
- Saçan, S., Cizdan G. ve Tabak Hikmet D. (2017). Aydın halkının Suriyeli göçmenlere yönelik bakış açısının incelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(1), 28-38.
- Sönmez, M. ve Adıgüzel, F. (2017). Türkiye'de Suriyeli sığınmacı algısı: Gaziantep şehri örneği. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16(3), 797-807.
- Topkaya, Y. ve Akdağ, H. (2016). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Suriyeli sığınmacılar hakkındaki görüşleri (Kilis 7 Aralık Üniversitesi örneği). *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 767-786.
- UNHCR, (2018). UNHCR Türkiye İstatistikleri, erişim tarihi: 22.01.2018. <http://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri>.
- Ünal, S. (2014). Türkiye'nin beklenmedik konukları: "öteki" bağlamında yabancı göçmen ve mülteci deneyimi. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 6(3), 65-89.
- Ünal, R., & Taylan, A. (2017). Sağlık iletişimde yalan haber-yanlış enformasyon sorunu ve doğrulama platformları. *Atatürk İletişim Dergisi*, (14), 81-100.
- Yanık, A. (2017). Sosyal medyada yükselen nefret söyleminin temelleri. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 8(15).
- Yıldız, Ö. (2013). Türkiye kamplarında Suriyeli sığınmacılar: Sorunlar, beklentiler, Türkiye ve gelecek algısı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 16(1), 140-169.
- Yıldız, A., & Uzgören, E. (2016). Limits to temporary protection: non-camp Syrian refugees in İzmir, Turkey. *Southeast European and Black Sea Studies*, 16(2), 195-211.